

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.273

Divendres, 6 de maig del 2016

SUMARI

- 1 Pau Vidal ▶ El catanyol es cura
- 2 Mercè Pérez Pons ▶ El català literari que ara s'escriu
- 3 J. Leonardo Giménez ▶ Engordir, aclarir i aclariment
- 4 Anna Aceitón ▶ Mots que són un tresor
- 5 Albert Pla Nualart ▶ El filòleg a qui no li agraden les faves i agrada l'arròs
- 6 Salvador Pardo ▶ Comentaris al Diccionari Normatiu Valencià (XXXIX)
- 7 Enllaços

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat.   @InfoMigjorn

1 El catanyol es cura

Pau Vidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012), pàg. 53

Rètols a l'estació ITV

EXEMPLE D'ÚS: «**Aturar** motor.»

ÚS CORRECTE: «**Atureu** el motor.»

EXPLICACIÓ: L'imperatiu no es fa amb l'infinitiu, sinó amb les persones del mode anomenat, precisament, imperatiu (que als llibres de conjugacions verbals sempre surti l'últim no vol dir que sigui inútil): *atura, aturem, atureu, aturin*. I, com en el cas anterior, en segona persona.

El rètol següent

EXEMPLE D'ÚS: «No **baixin** del vehicle.»

ÚS CORRECTE: «No **baixeu** del vehicle.»

EXPLICACIÓ: Adreçar-se a un interlocutor desconegut que pot ser col·lectiu amb tercera del plural no és incorrecte, però la manera tradicional és amb la segona. Els castellans diuen de vostè o de vostès («¿Cómo están ustedes?», «Hoy puede ser millonario»), nosaltres de vos o de vosotros («Circuleu per la dreta»). Amb l'imperatiu, que duu el pronom darrere el verb, encara es veu més clar: «Fixin-se» costa molt més de dir que no pas «Fixeu-vos», per no dir res de «Visitin-nos» davant de «Visiteu-nos».

2 El català literari que ara s'escriu

Mercè Pérez Pons

El País, 27/04/2016

http://cat.elpais.com/cat/2016/04/27/actualidad/1461785842_932174.html

La literatura catalana viu una sacsejada lingüística. Comencen a ser habituals els anglicismes escrits sense cursiva, la repetició de lletres per donar intensitat, la incorporació de barbarismes procedents de la llengua castellana, la invenció

de nous mots a partir dels mecanismes propis de la llengua o la inclusió de recursos gràfics per donar intencionalitat als textos...

La inventiva sembla no tenir límits. Autors que acumulen encara poca obra literària, però amb un profund coneixement de la norma una vegada perduda la por al model fabrià i assentat el català en l'àmbit geosocial, juguen amb l'idioma i hi experimenten. El resultat és escrit, imprès a les llibreries, en una conxorxa que ha estat possible gràcies a un canvi de perspectiva d'autors, editors i correctors, els quals entren al joc treballant subordinats al text.

Lluny d'escandalitzar-se, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) observa aquest fet amatent. Tant és així que l'entitat, que ho atribueix a la bona salut sociolingüística de l'idioma, no descarta incorporar mots i solucions actualment paranormatives al projecte de nou diccionari de català contemporani. Aquests escriptors van des d'Albert Forns fins a Marina Espasa, Adrià Pujol Cruells i Marta Rojals, passant per Miquel Adam o Max Besora... La norma és una cotilla? Ens trobem davant d'una nova llengua literària?

“Segueixo amb atenció altres literatures, com l'espanyola o la francesa, i crec que em costaria molt trobar autors de trenta i pocs anys que tinguin aquest punt tan personal, tan genuí, com passa ara a la literatura catalana”, opina Jorge Herralde, editor d'Anagrama. Es refereix, per exemple, a Forns, guanyador del primer premi Llibres Anagrama de Novel·la amb *Jambalaia* (Anagrama, 2016). El protagonista viatja als Estats Units amb una beca. S'està en una propietat del dramaturg Edward Albee, però en comptes d'embastar la seva pròxima novel·la es passa l'estiu dedicat a altres divertiments: visita hipermercats a la recerca de “halabigmacs” o “patates electroporcades” perquè “l'angoixa d'escriure + la nevera plena és una combinació letal”. En lloc de fer front a la pàgina en blanc acudeix a locals on se senten “hits trepanaorelles” alhora que investiga sobre Los Angeles, “capital mundial de l'automobilodependència”. Sovint, a més, té un “no-sé-què d'inquietud a l'estómac” i reflexiona sobre la literatura “superbestsellerista”.

A cada reflexió, conversa o fins i tot masturbació explicada a *Jambalaia*, Forns juga amb el llenguatge, innova, trenca si cal amb la norma i s'inventa mots nous. “Tinc la norma al cap, jo sóc periodista i per mi en aquest sentit és sagrada. El que passa és que quan m'assec a escriure literatura va per davant la voluntat de comunicar. En tota la meua vida, l'únic moment en què tindrè capacitat normativa és en una novel·la. Puc decidir. I això et fa sentir d'alguna manera poderós”, argumenta Forns.

Les solucions paranormatives van en paral·lel a la introducció de paraules no recollides al diccionari de l'IEC, però àmpliament comunes a la parla col·loquial, i que també apareixen a *Jambalaia*, sense cursiva. Es tracta d'expressions com "va, cigalero, que fot un sol de pel·lícula!", "cagumdéu, quin bocamoll", "bom-basso" o "follòdrom". "Es procura corregir un original no tant passant el text pel sedàs de la norma sinó buscant en fonts diferents que donin carta de naturalesa a aquestes propostes", diu Rudolf Ortega, corrector.

Que s'arribi a aquest punt no és una casualitat. Sempre han existit autors que desafien les normes lingüístiques o que acosten la literatura a l'oralitat del moment. Passa de manera cíclica en la història de la literatura, però ara es donen ingredients diferents, indica Jordi Marrugat, estudiós de la literatura catalana vinculat a la Universitat Autònoma de Barcelona i redactor en cap de la revista *Els Marges*. "Són la primera generació d'escriptors que, amb certs límits, s'han educat i han viscut completament en català, a l'escola, a la família... Això fa que el seu català sigui molt més elàstic, tenen models molt diferents i provenen de narradors desacomplexats, més preocupats per la narrativa en si que no pas pel discurs polític", opina Marrugat. Amb tot, això obeeix a un segon fet: "El model pur, fabrià, ha perdut l'aurèola que tenia una vegada acabada la dictadura, quan s'havia de preservar l'edifici de la llengua perquè estava debilitat. Ja no és sagrat", entén Marrugat. I encara apareix un tercer paradigma, perquè aquests escriptors, quan transgredeixen la norma, ho fan essent plenament conscients dels subterfugis de l'idioma. A parer de Jordi Rourera, editor de RBA-La Magrana, "Marta Rojals fa un català genuí. Innova dintre d'un profund coneixement de la llengua. No és un model relaxat, sinó al contrari. Quan s'inventa una paraula sona perfectament correcta. No l'ha manllevada d'enlloc. Has de saber fer-ho i amb creativitat. Cada llibre és un món". Així ho corrobora la mateixa autora de *L'altra* (La Magrana, 2014): "Per poder dir que ets lliure d'escriure una 'incorrecció', cal que coneguis les opcions 'correctes', com cal saber dibuixar bé figuratiu per dibuixar bé abstracte". I afegeix: "Pixar-te en la norma perquè et creus molt modern o directament perquè no la coneixes ni la vols saber ja no és escriure 'com vols', és simplement fer el que pots".

NEODICCIONARI

a tumavent Locució equivalent a 'a prendre vent'. "Si hi era, el tiet deixava caure el puny sobre la taula i les dues dones es giraven i ell cridava a l'àvia que se n'anés a tumavent" (Maria Guasch, *Olor de clor sota la roba*).

català-català Compost renundant especificatiu. “Sí senyor, ell era l’amic català-català d’en Supermán: del Barça, sobiranista, catalanoparlant, fumador, baixet, mig calb, corcat de verí, estrany” (Miquel Adam, *Torero d’hivern*)

culnú Desvestit de cintura cap avall. “Vam sortir a la terrassa, culnú” (Adrià Pujol Cruells, *Picadura de Barcelona*)

deunidó Aglutinació per ‘Déu n’hi do’. “Deunidó, sembla un casament de l’Upper Diagonal, no sabia que l’editorial tingués tants calés” (Albert Fornés, *Jambalaia*)

iuiu Malestar, neguit. “Me’l vaig trobar quan netejava... Em va fer molt de iuiu” (Jordi Nopca, *Puja a casa*)

performança Catalanització de l’anglicisme *performance*. “L’objectiu de la performança no passava per la riallota estulta i prou” (Adrià Pujol Cruells, *Picadura de Barcelona*)

platgista Usuari de les platges. “No vol veure més platgistes prematurs, ni xiringuitos hivernant, ni feixos de pals blancs” (Marta Rojals, *L’altra*)

ratlla Argot. Dosi d’estupefaent amb forma de línia (sentit no recollit al diccionari de l’IEC). “Anem a fotre’ns una ratlla” (Sergi Pons Codina, *Mars del Carib*)

ridejar A partir de l’anglès *to ride*, muntar, cavalcar. “Pescar una onada no. Agafar-la, cavalcar-la, surfejar-la, ridejar-la, però no pescar-la” (Albert Fornés, *Jambalaia*)

telot Augmentatiu a partir del col·loquial *tele*. “Hòstia santa, quin telot. [...] Què telot ni què telot. Se’n diu ‘capitalització de l’atur’” (Marta Rojals, *L’altra*)

[Llegiu la continuació d’aquest reportatge a *El País* digital](#)

Vegeu també [“Els fruits d’una llengua normal”](#), de Rudolf Ortega (*El País*, 27/04/2016)

3 Engordir, aclarir i aclariment

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 25/04/2016

<http://www.levante-emv.com/cultura/panorama/2016/04/25/engordir-aclarir-i-aclariment/1408774.html>

El pobre verb *engordir* ha perdut vitalitat, no perquè ningú engordisca, sinó perquè hi ha parlants que usen *engordar*; i això per dos causes, principalment. Per interferència i influència del castellà i per la força de la primera conjugació,

l'acabada en *-ar*, que fagocita, o ho intenta, verbs de la tercera, com el comentat; o de la segona, com *defendre*, que es veu invadit per *defensar*, forma normativament correcta, però que a mi em trau de polleguera, perquè va arraconant, a poquet a poquet, el *defendre* de tota la vida. I sobre el no ús de *engordir*, fa dos mesos, dalt o baix, un amic *graciós*, d'eixos que es pensen que fan una gràcia, però et trauen un ull, em va dir que l'última vegada que em va vore estava molt prim, però que ara havia «engordat».

Quin borinot! Almenys haguera dit bé el fet de «fer tornar gord» o «tornar-se gord», que és *engordir*. Eixa forma és com sempre s'ha dit i devem continuar dient, i no com ho va dir l'abegot del meu amic. I tenim el refrany-sentència «Engordir per a morir» que és aplicable a allò que fem amb els animals mengívolos, que els engordim per a entregar-los al matador/escorxador, per a, posteriorment, menjar-nos-els, si no som vegetarians; i també podem aplicar l'esmentat refrany a algunes malalties dels humans en què l'engordiment és previ al traspàs a l'altra vida, forma eufemística d'anomenar la mort pura i dura. Altres verbs de la segona conjugació com *concloure*, *excloure*, *difondre*, *incloure*, *interrompre*, *irrompre* es veuen marginats per les formes espúries, producte de l'aire de ponent que tot ho seca, acabades en *-ir*: *concluir*, *excluir*, *difundir*, *incluir*, *interrumpir*, *irrompir*. Siguem fidels o lleials a la segona conjugació, i especialment a les invadides formes acabades amb *-re*, que és ben genuïnament valencianocatalana (i illenca, no cal dir-ho). Un altre verb atacat per una interferència de la llengua veïna és *aclarir*, que com tots sabem és fer més clar, més clarividient, més nítid, més entenedor, arribar a conèixer la veritat d'una cosa buscant-la fins a descobrir-la; de manera que aclarim un color, els cabells, la vista, la veu; aclarim també dubtes (o mai els aclarim); aclarim comptes, de vegades; en altres, no massa. Però tant si ens aclarim com si no, el que no hem de fer és deixar que el castellà *aclarar* invadisca el nostre *aclarir* de tota la vida, perquè això ja està passant en algun cas. Fa catorze o quinze dies en un blog amb textos, en general, ben acurats, vaig vore escrita dos vegades la mateixa classe de pífia: «Els partits no s'aclaren» i «Rajoy no s'aclara en les entrevistes en directe». Sens dubte al responsable del blog se li degué colar algun familiar jovenet, un pelet interferit. Devia haver escrit «...no s'aclarixen», i «...no s'aclarix». I un *aclariment*, que ve de la forma verbal esmentada *aclarir*, és «l'acció d'aclarir», i «explicació que aclarix alguna cosa, que la fa més entenedora». I mai *aclaració*.

4 Mots que són un tresor

Anna Aceitón

L'Unilateral, 26/04/2016

<http://unilateral.cat/2016/04/26/mots-que-son-un-tresor/>

Aixopluc, xaragall, corriol, cotna, gresca, eixida, embarbussar-se, tràfec, xivarri, malforjat, xarrup, murri, empaitar, xerinola, enllestir, acotxar, desllorigar, xipollejar...

Mots... que són nostres.

A mercè del [manifest Koiné](#) s'ha encès el debat, potser prematur, sobre la necessitat d'establir el català com a única llengua oficial a la futura Catalunya independent. Molts lingüistes ho avalen i no hem d'oblidar que ells en són els experts.

Les dades parlen, només un 36,3% diu que el català és la seva llengua d'ús habitual enfront del 50,7% que diuen que n'és el castellà. Cau l'ús i la transmissió i els nous immigrants no noten la necessitat d'incorporar-se a la llengua del territori.

El fet és que quan som capaços d'extrapolar el debat fora de les nostres entranyes ens és més fàcil compartir el lema que diu "una nació, una llengua". Amb el cap fred i amb serenor ningú imagina ni veu el sentit de la cooficialitat d'una llengua que no sigui la pròpia.

A Catalunya el debat és més complex perquè hem après a estimar també el castellà, aquesta llengua imposada des de fa més de 300 anys. El nostre tarannà obert i amant de les diferents cultures ens ha fet així.

Tanmateix el precedent d'Irlanda ens hauria de fer reflexionar i no perdre el nord. Irlanda ara plora. Ha perdut un tresor, i amb ell, els seus mots.

Vivim en un món globalitzat on els anglicismes cada vegada són més presents en el nostre vocabulari. I si a aquest fet li afegim les batzegades que ha sofert la llengua al llarg de tota la nostra història, ens adonem que està malmesa, malgrat els nostres esforços per preservar-la i l'infinít amor que li professem. Tenim un català empobrit on els joves van oblidant els significats de molts mots que cauen en desús.

Ara, quan un nou horitzó s'obre davant nostre, hem de ser capaços de protegir i respectar allò que més estimem amb fermesa. Sense rancúnies, sense menys-

tenir el castellà i l'enriquiment cultural que ens regala. No patiu, el món ho entendreà, el castellà també...

I la nostra vida lingüística continuarà com fins ara, perquè ens agrada ser poliglotes i no escatimarem esforços perquè els nostres fills dominin amb fluïdesa el català, el castellà, l'anglès i totes les llengües possibles. Perquè són un tresor i ho sabem.

Això sí, amb una llengua blindada i reforçada. Aquest fet només és possible amb una defensa unilateral, també, del nostre llegat cultural més important, el català, i la seva oficialitat no compartida.

Els experts han parlat, escoltem-los.

Anyell, cruixit, daixonses, xerinola, cau, endebades, empiocar-se, engavanyar, balda, enrenou, badar, esberlar, brètol, tanoca, xeflis, enfarfegar, xino-xano, minyó, xiuxiueig, a cau d'orella...

5 El filòleg a qui no li agraden les faves i agrada l'arròs

Albert Pla Nualart

Ara, 29/04/2016

http://www.ara.cat/suplements/llegim/filoleg-agraden-faves-agrada-larros_0_1568243207.html

La posició normativa sobre algun dels pronoms febles dins l'oració de relatiu que vam veure en l'últim *tast* és vacil·lant i confusa. Mentre que el DIEC2 ens defineix *arrossaire* com a "persona a qui agrada molt l'arròs", la fitxa 7383/2 de l'Optimot afirma que el pronom *li* és necessari a la frase "L'Aurora, a qui no li agraden gens les faves, ha hagut de menjar-ne".

No cal dir que, en tots dos casos, podem optar pel relatiu popular i parlar d'algú "que li agrada l'arròs" –i així apareix en la fitxa autògrafa de Fabra i al DCVB– o "que li agraden les faves". Per contra, veig forçades tant l'esmentada definició del DIEC2 com la del GDLC ("persona a la qual agrada molt l'arròs").

És la petja que ha deixat –i que convé esborrar– una injustificada i superada fòbia normativa al pleonasma. Ara sabem que l'objecte indirecte (OI) dels verbs tipus *enviar*, *regalar* o *donar* és substancialment diferent de l'OI dels verbs psicològics tipus *agradar*, *interessar* o *doldre* i dels pseudoimpersonals tipus *ocórrer*, *caldre* o *fer falta*.

Ho explica Júlia Todolí a la GCC. El primer OI té la funció semàntica de meta: (1) “Demà (li) enviaré una postal al Joan” (*al Joan* és meta). L’altre, la d’experimentador: (2) “Ell no li agrada a la Maria” (*a la Maria* és experimentadora). I, mentre que a (1) el *li* és com a molt opcional i la norma el desaconsella, a (2) es considera gairebé obligatori. És a dir, la frase (3) “Ell no agrada a la Maria”, que l’antiga norma preferia, ara es rebutja. I el mateix es pot dir de la frase (4) “Aquest any el cotxe no (li) fa falta al Joan” sense el *li*.

I, pel mateix motiu, (5) “El noi a qui (li) he donat el teu llibre” pot prescindir del *li* (i la norma prescriu prescindir-ne) i, en canvi, (6) “El noi a qui li agrada el teu llibre” no.

Som davant un d’aquells casos en què una millor descripció de la llengua abona el que la intuïció genuïna ja ens deia, i empeny a modificar la norma perquè dir-ho, i escriure-ho, no només deixi de ser incorrecte sinó que passi a ser preferible a la correcció que es feia abans.

6 Comentaris al *Diccionari normatiu valencià (XXXIX)*

Salvador Pardo

http://www.migjorn.cat/pdf/spardo_cdnv39.pdf

Admet, encertadament, **tortada**.

En l’entrada *tot*, no hi ha la locució **tot de** (molt): hi havia tot de gent (molta).

No hi ha la locució **llençar la tovalla** (abandonar, en la boxa, i també en sentit figurat).

No hi ha **tradumàtica** (tecnologia de la traducció).

En l’entrada *trau*, no hi ha la locució **ser trau i botó**: estar molt units.

En *tremend -a*, no recull la locució **per la tremenda** (amb enemistat).

No hi ha **trencar el gel** (o **el glaç**). Quan les bugaderes de bon matí en arribar a l’hivern al safareig, aquest era cobert amb una capa de gel, i per a saber qui havia sigut la més matinera, una tocatardana podia preguntar: ¿Qui ha trencat el gel hui?

No accepta **trifulga** com a sinònim de *trifulca*.

No hi inclou **troc** com a sinònim de *permuta* o *barata*.

No hi ha **tuijó**: joia que té dos components ornamentals contrastats. El més freqüent és l'anell.

No hi ha **tunejar** (personalitzar l'automòbil).

No hi ha **túrmix** (batedora de la marca *Turmix*).

No hi ha la locució **a tutiplén** (a dojo, en abundància, a balquena).

No hi ha **tutia**: medicament que antigament servia per a curar malalties dels ulls, d'on deriva *no hi ha tutia*, és a dir, que no hi ha remei.

En l'entrada **oliva**, no hi ha la locució **no digues oliva fins que no estiga baix la viga** (o **fins que no siga collida**).

No hi trobe la locució **ulls que no veuen cor que no es dol**, ni **ull per ull, dent per dent**.

No hi ha la locució llatina *ultima ratio* (últim recurs).

No hi ha locució **val més ser cap de lluç que cua d'estruç**.

No recull el sentit figurat de **radiografia**: anàlisi o descripció detallada.

En l'entrada *veïnatge*, no hi ha el **veïnatge universal** ("aldea global"): concepció del món com un espai interdependent a través dels mitjans de comunicació de massa.

No hi ha la locució llatina *velis nolis* (vulgues no vulgues).

No hi trobe la locució **dient les veritats, es perden les amistats**, ni **l'hora de la veritat** (posar en pràctica alguna cosa).

No hi ha **esgarrar-se** o **esquinçar-se les vestidures** (escandalitzar-se hipòcritament).

Fa sinònims **vial** i **viari -ària**.

No hi ha **vidriòlic -a**: corrosiu -iva.

Recull *enoteca*, però no els sinònims **vinacoteca** o **vinateca**.

No hi ha **vintage**: peces de vestir o complements d'una època concreta.

[Vegeu la resta d'aquests XXXIX comentaris a la web de Migjorn](#)

[Diccionari normatiu valencià de l'AVL](#)

7 Enllaços

- ▶ Avui divendres **6 de maig a les 7 del vespre** la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL) fa [un acte a l'Ateneu Barcelonès \(c. Canuda 6, Barcelona\) per celebrar el seu 20è aniversari.](#)
- ▶ Abel Carretero Ernesto, "[Com? Que hi ha algú que corregeixi?](#)" (*Núvol*, 29/04/2016)
- ▶ Antoni Bassas, "[La fragilitat del català és la preocupació comuna](#)" (*Ara*, 17/04/2016). El diagnòstic sociolingüístic està fonamentat en dades però també depèn de les expectatives de qui les interpreta.
- ▶ Josep M. Sebastian, "[La parla oficial](#)" (*El Punt Avui*, 22/04/2016). Els polítics no hi són perquè ens diguin com hem de parlar, sinó per convertir el que és usual en normatiu.
- ▶ "[levantemv.com ara també en valencià](#)" (*Levante-EMV*, 27/04/2016). L'edició digital estrena el diumenge 1 de maig una nova versió íntegrament en la nostra llengua (<http://val.levantemv.com/>).
- ▶ [Presentació de l'adaptació a Lectura Fàcil del llibre *El temps de les cireres*, de Montserrat Roig, dilluns 9 de maig a les 7 del vespre, Rambla de Santa Mònica 8, Barcelona.](#)

